

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۱۲/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

تحلیل و ارزیابی پارامترهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده موثر بر ارتقاء تعاملات اجتماعی شهری (نمونه موردی: منطقه ۸ شیراز)

محمد مهدی رحیمی^۱، صادق زندیه^۲

۱- پژوهشگر دکتری تخصصی شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، ایران
۲- فوق لیسانس مدیریت اجرایی گرایش برنامه ریزی استراتژیک، دانشگاه آزاد علوم و تحقیقات تهران

چکیده

فضاهای شهری به عنوان مکانی برای برقراری تعاملات اجتماعی شهروندان و تجلی گاه حیات مدنی شهر و محل وقوع رویدادها و فعالیت های اجتماعی شهروندان در زندگی و حیات شهری محسوب می شوند. در اکثر نقاط شهری کشور، مردم فضاهای شهری را به عنوان مسیری برای گذر در نظر می گیرند ، به جای اینکه فضاها آن ها را به مکث و مراودت اجتماعی تشویق نماید. اهمیت بیش از اندازه به سرعت، تکنولوژی و زمان، مقیاس ها را دگرگون نموده و باعث نادیده گرفتن نیازهای عابران پیاده و کمبود کیفیت در محیط های شهری شده است که نتیجه آن باعث تضعیف تعاملات اجتماعی گردیده است. افزایش کیفیت محیط های شهری و تعاملات اجتماعی در فضاهای شهری یکی از چالش های حرفه طراحی شهری می باشد. در پژوهش حاضر به تحلیل و ارزیابی پارامترهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده شهری موثر بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در منطقه ۸ شیراز با استفاده از مولفه های (هویت و حس تعلق ، راحتی و آسایش ، سرزندگی و پویایی، ایمنی و امنیت ، دسترسی) پرداخته گردیده است. بعد از استخراج پارامترهای مذکور با استفاده از پرسشنامه با نمونه آماری ۳۸۳ نفر که به صورت تصادفی تکمیل شده است و با انجام تحلیل های استنباطی و توصیفی آماری مطالعه حاضر از نرم افزار SPSS نسخه ۲۸ بهره گرفته شده است. که شامل آزمون همبستگی پیرسون و آلفای کرونباخ می باشند. نتایج این پژوهش نشان داد که معیار پویایی و سرزندگی با ضریب همبستگی (۰/۳۶۴) دارای بیشترین تاثیر در بین دیگر معیارها می باشد.

واژه های کلیدی: بافت فرسوده ، کیفیت محیطی، تعاملات اجتماعی، شیراز، منطقه ۸ شیراز.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱- مقدمه و بیان مساله

فضای شهر در طول تاریخ در سطوح مختلف برای شهر نشینان همچون محل ملاقات نام گذاری شده است. مردم یکدیگر را ملاقات می نمایند و شهر محل ملاقات می باشد (یان گل، ۱۳۹۲). فضاهایی که از نظر اجتماعی فعال می باشند و امکان ارتباطات چهره به چهره انسانی، گفت و شنود، گپ زدن، حس دیدن و دیده شدن را فراهم می نمایند. در گذشته عابر پیاده به عنوان عنصر اصلی در برنامه ریزی و طراحی شهری مورد توجه بوده اند و مقیاس انسانی حرف اول را داشته است. فضای باز شهری میدان و خیابان به عنوان مهمترین و مؤثرترین مکان های برقراری تعامل اجتماعی شهروندان با یکدیگر به حساب می آیند. خیابان شهری تجلی گاه حیات مدنی شهر و محل وقوع رویدادها و وقایع و فعالیت های اجتماعی شهروندان در زندگی و حیات شهری هستند (خادمی، مسعود علیپور، روجا، ۱۳۹۹). امروزه در بیشتر شهرهای کشور مردم فضای شهری را به عنوان مسیری برای گذر در نظر می گیرند، به جای این که فضاها آنها را به مکث و حضور و مراودات اجتماعی تحریک نمایند متاسفانه به فرار تشویق می کنند. جین جیکوبز در کتاب مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی بیان داشت که چگونه افزایش چشمگیر عبور و مرور اتومبیل نظریه شهرسازی مدرن می تواند شهرها را به نابودی سوق دهد که از آن با عنوان شهرهای مرده و خالی از مردم یاد می شود. خیابان های شهری عریض با حاکمیت خودرو و رشد سریع شهر و شهرنشینی باعث از بین رفتن مقیاس انسانی در شهرها نابودی فضای باز شهری، افزایش میزان تصادفات و وجود ساختمان های مسکونی پراکنده و دور از هم، باعث تکه شدن شهر و قطبی شدن اجتماعی و کاهش اهمیت فضای عمومی شده است که به دنبال ظهور اقتصاد بازار آزاد و خصوصی سازی، فضا به وجود آمده است (، madani pour ۲۴۳ : ۱۹۹۶). این در حالی است که اصولاً فضاهای شهری به عنوان ظرفی برای شکل گیری سرمایه اجتماعی و توجه به ارتقاء کیفیت آن به صورت یکی از مهم ترین اهداف دانش طراحی شهری در دوران معاصر مطرح می باشد (، madani pour ۲۴۹، ۲۰۱۶).

۲- فرضیات

انتظار می رود معیارهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده (هویت و حس تعلق، راحتی و آسایش، سرزندگی و پویایی، ایمنی و امنیت، دسترسی) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در منطقه ۸ شیراز موثر باشند.

انتظار می رود زیر معیارهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده (حفظ و تقویت نشانه های ذهنی جمعی و ...، مبلمان شهری و جانمایی درست و ...، تنوع و اختلاط فعالیت ها و ...، روشنایی مناسب خیابان و ...، جداسازی صحیح سواره و پیاده و ...) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در منطقه ۸ شیراز موثر باشند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۳- روش حل مساله

۳-۱- نوع روش تحقیق

اصطلاح روش تحقیق معانی خاص و متمایزی در متون علمی استنباط می شود که یکی از تعاریف جامع بصورت زیر می باشد: روش تحقیق مجموعه ای از قواعد، ابزار و راه های معتبر (قابل اطمینان) و نظام یافته برای بررسی واقعیت ها، کشف مجهولات و دستیابی به راه حل مشکلات است. (خاکی، ۱۳۹۲)

با هر تحقیق، تلاشی سیستماتیک و روشمند به منظور دست یافتن به پاسخ یک پرسش یا راه حلی برای یک مساله است، که بر این اساس تحقیقات صورت گرفته را بر اساس هدف از انجام تحقیق می توان طبقه بندی نمود (خاکی، ۱۳۹۲). این تحقیق بر مبنای هدف، جزء تحقیقات کاربردی می باشد.

روش های پیمایش عبارت است از اجرای پرسشنامه ها روی نمونه ای از پاسخگويانی که از میان جمعیتی انتخاب می شوند و به عبارتی پیمایش، مجموعه ای از روش های منظم و استاندارد است که برای جمع آوری اطلاعات درباره افراد، خانواده ها و یا مجموعه های بزرگتر مورد استفاده قرار می گیرد. (دواس ۱۳۹۶).

طبقه بندی دیگر برای تحقیقات انجام گرفته، بر حسب روش انجام تحقیق می باشد که تحقیق حاضر از نوع پیمایشی می باشد و به توصیف ویژگی های جامعه آماری شامل ماهیت شرایط، رابطه و چگونگی ارتباط بین آنها می پردازد.

۳-۲- جامعه آماری و نمونه آماری

جامعه آماری نیز شامل کلیه جامعه آماری در این تحقیق شامل کلیه شهروندان که به منطقه ۸ شیراز مراجعه می کنند که اعم از خود ساکنین این محدوده یا شهروندانی که از دیگر نقاط شهر شیراز به این منطقه مراجعه می کنند که با توجه به امار سالیانه بالای ۱۰۰ هزار نفر به منطقه مورد نظر مراجعه داشته است. که از بین این جامعه با توجه به جدول مورگان تعداد ۳۸۳ را به عنوان نمونه آماری انتخاب خواهد شد. لازم به ذکر است که انتخاب گروه نمونه نیز به صورت تصادفی انجام گرفته است.

۳-۳- روش های گردآوری اطلاعات

بمنظور دستیابی به نتایج مورد نظر و انجام شایسته روش تحقیق از روش های زیر بهره گرفته شد:

۱- مطالعات کتابخانه ای : جهت تدوین مبانی، تعاریف و مفاهیم نظری از منابع کتابخانه ای استفاده شد که مهمترین و مفیدترین منبع موتورهای جستجو در اینترنت، بانک ها و منابع اطلاعاتی و کتابخانه های دانشگاه های کشور بوده است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱- تحقیقات میدانی: به منظور جمع آوری اطلاعات مورد نظر و سنجش متغیرهای تحقیق، از پرسشنامه استفاده شده است.

۳-۴- ابزار گردآوری اطلاعات

ابزارهای مورد استفاده برای گردآوری داده ها پرسشنامه محقق ساخته مولفه های کیفیت محیطی بافت های فرسوده شهری بر ارتقاء تعاملات اجتماعی می باشد.

۳-۵- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

اطلاعات و داده های جمع آوری شده ابتدا از طریق آمار توصیفی به صورت تهیه جداول توزیع فراوانی، درصد گیری و تشریح آن و جهت سنجش رابطه ی بین متغیرهای تحقیق از طریق آمار استنباطی (آزمون رگرسیون) استفاده خواهد شد.

۴- مبانی نظری

۴-۱- کیفیت محیطی

کیفیت محیط یک مفهوم چندبعدی است که با مفاهیمی همچون کیفیت زندگی، کیفیت مکان ادراک و رضایت شهروندی و قابلیت زندگی نقاط مشترکی دارد؛ به طوری که در بسیاری موارد به عنوان معانی مشابه در نظر گرفته می شود. در واقع می توان (کیفیت محیط) را یکی از مهم ترین دل مشغولی های دانش طراحی شهری دانست این امر به گونه ای است که بسیاری از صاحب نظران ارتقاء کیفیت محیطی را مهم ترین وظیفه فعالیت طراح شهری دانستند (پاکزاد، ۱۳۹۵، ۷۷). در متون نظری برنامه ریزی و طراحی شهری، تعریف های متعددی از مفهوم کیفیت محیط وجود دارد. این برداشت های گوناگون بر اساس زمینه فکری صاحب نظران یا نحوه انتخاب شاخص ها از سوی آنها شکل گرفته اند. با این وجود فقدان تعریفی جامع، دقیق و مورد توافق صاحب نظران از مفهوم کیفیت محیط، در مبانی نظری طراحی شهری خودنمایی می کند. این امر می تواند در نتیجه ارتباط و همپوشانی این مفهوم، با مفاهیم مبهم و پیچیده دیگر همچون کیفیت زندگی و پایداری باشد (Vankamp, ۲۰۲۲, ۵ - ۸).

۴-۲- کیفیت محیطی و فضای شهری

کیفیت یک فضا در شهر از براینده مؤلفه هایی حاصل می شود که با شناسایی کارکردها و تأثیرات مناسب هر یک از آنها بر فضا میتوان راهکارهایی را برای بهبود کیفیت فضاهای شهری ارائه داد (علی پور و همکاران، ۱۳۹۹). یکی از راه های سنجش کیفیت محیط های شهری استفاده از شاخص های کیفیت محیط است (vanpoll, ۱۹۹۷, ۵).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۳-۴ - کیفیت محیطی و تعاملات اجتماعی

تعاملات متقابل رودررو شالوده اصلی همه شکل های کنش های متقابل اجتماعی است. بنابراین به طور کلی انواع مختلف کنش های متقابل اجتماعی را می توان به دودسته ارتباطات کلامی و غیر کلامی یا (زبان بدن) تقسیم نمود (گیدنز، ۱۳۹۹: ۱۲۰). نکته بسیار مهم در همه کنش های متقابل، وضعیت مند بودن آنها است. کنش در مکانی خاص رخ می دهد و مدت زمان مشخصی دارد بنابراین واجد نوعی همسویی زمان مکان است. فضاهای باز شهری نقش مهم در تأمین نیازهای اجتماعی افراد، تعامل با یکدیگر و توسعه روابط فردی و اجتماعی دارند (فلاحت و کلامی، ۱۳۹۷، ۹۲). پس، شرط اصلی فضاهای عمومی این است که در آنها تعامل و مراوده اجتماعی صورت گیرد، پس آن دسته از نرم فضاها و سخت فضاها که بستر تعامل اجتماعی نیستند، فضاهای شهری نامیده نمی شوند (پاکزاد، ۱۳۹۹، ۸۴). فضای باز عمومی امکان انگیزش و انتخاب آزاد میان رفتارها حرکت ها و اکتشافات بعدی را برای تعداد معنی داری از مردم و شهروندان فراهم می آورد (Lynch, ۲۰۲۲, ۱۰۸). یان گل (۱۲, ۲۰۱۷, gel) معتقد است، اگرچه چارچوب فیزیکی شهر تأثیری مستقیم بر روی کیفیت محتوا و شدت ارتباطات اجتماعی ندارد اما معماران و برنامه ریزان میتوانند بر امکان ملاقات دیدن و شنیدن مؤثر بوده و نقطه آغازینی برای دیگر اشکال ارتباط فراهم آورند فعالیت ضروری، فعالیت اختیاری و فعالیت های اجتماعی، سه گروه فعالیت های قابل انجام در فضاهای شهری هستند که از میان این سه گروه متمایز از فعالیت های ضروری فعالیت اجتماعی و اختیاری، در کیفیت بخشی به شهر و فضای شهری بسیار مؤثرند. فعالیت های ضروری، در هر شرایطی و بدون توجه به کیفیت های محیط کالبدی رخ می دهد. زیرا مردم ناچار به انجام آنها هستند. مانند رفتن به مدرسه یا سرکار، خرید کردن منتظر اتوبوس یا تاکسی بودن و پیک و نامه رسانی دسته دوم فعالیت های اختیاری فراغت شهری) به هنگام وجود شرایط اقلیمی، جذابیت و دعوت کنندگی محیط پیرامون به وقوع می پیوندند. این گروه شامل فعالیت هایی چون قدم زدن به منظور تنفس هوای تازه گوشه ای ایستادن و از زندگی لذت بردن یا نشستن می شود این گونه فعالیت ها نسبت به کیفیت محیطی حساس اند و تنها در شرایطی رخ می دهند که کیفیت محیطی مطلوب باشد و دسته سوم، فعالیت های اجتماعی زمانی اتفاق می افتند که مردم در فضاهای همسانی تردد کنند و مواردی همچون تماشا کردن گفت و شنود تجربه مواجهه با دیگران و مشارکت فعال یا غیر فعال را شامل می شود. یک شهر خوب، طیف گسترده ای از فعالیت های اختیاری را عرضه می کند (Gehl, ۲۰۱۸, ۵). فعالیت های اجتماعی را به دلیل تأثیر پذیری از فعالیت های دیگر، فعالیت نهایی نیز می خوانند (Gehl, ۲۰۱۸). در نواحی بی کیفیت شهری صرفاً میتوان فعالیت های ضروری را یافت. در صورتی که در نواحی شهری باکیفیت و مطلوب بودن کیفیت محیطی نه

تنها فعالیت های ضروری بلکه بسیاری از فعالیت های تفریحی و اجتماعی مورد علاقه مردم نیز صورت می گیرد؛ یعنی شهره فضاهای با کیفیت و وسوسه انگیز (۵, ۲۰۱۷, Gel) ارائه می دهد.

۵_ محدوده مورد مطالعه

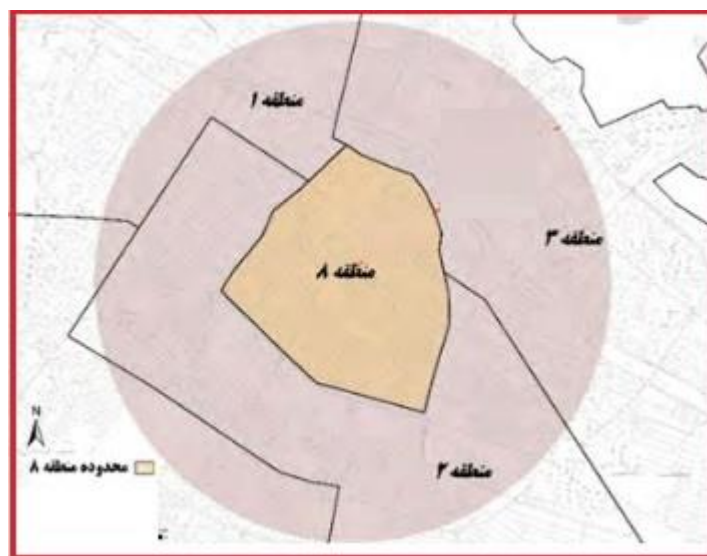
شهر شیراز با وسعتی معادل ۱۹۳ کیلومتر مربع و جمعیتی بالغ بر ۱,۴ میلیون نفر پنجمین شهر پرجمعیت ایران محسوب می گردد و دارای ۱۰ منطقه با وسعت و جمعیت متفاوت می باشد (شکل (۱) (مهندسین مشاور شهرو خانه، ۱۳۹۹).

شکل ۱: موقعیت منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه در این پژوهش منطقه شماره هشت می باشد که در مرکز شهر شیراز واقع گردیده است. منطقه هشت به دلیل در برداشتن بافت تاریخی فرهنگی شهر شیراز دارای ساختار کالبدی فضایی متفاوت از سایر مناطق می باشد. این منطقه علی رغم برخورداری از ارزش های تاریخی فرهنگی به فرسودگی گراییده و تعادل میان فعالیت ها و کارکردهای خود را از دست داده است. همچنین منطقه مذکور به دلیل انباشتگی فعالیت های تجاری و خدماتی در حاشیه خود، اغلب پذیرای سیل

عظیمی از جمعیت در طول روز و عدم سرزندگی و پویایی در شب هنگام می باشد. در واقع توسعه ناموزون و عدم توجه به نیازهای ساکنین در این منطقه چالش های بسیاری را در عرصه های اجتماعی فرهنگی و زیست محیطی به وجود آورده است. لازم به ذکر است که با توجه به ریزدانی و فشردگی قطعات زمین در محدوده مرکزی شهر از یک سو و ویژگی های تاریخی عناصر موجود و محدودیت های ناشی از آن از سوی دیگر نمونه موردی این پژوهش شامل اراضی بایر و مخروبه فاقد ارزش تاریخی منطقه هشت منطقه مرکزی تاریخی فرهنگی و زمین های بایر واقع در شعاع ۲۵۰۰ متری از مرکز منطقه هشت (شعاع عملکرد پارک منطقه ای در مناطق یک دو و سه می باشد (شکل ۲)

شکل ۲: موقعیت قرار گیری منطقه ۸ شیراز

۶_ بحث و بررسی

فرضیه اول: انتظار می رود معیارهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده (هویت و حس تعلق ، راحتی و آسایش ، سرزندگی و پویایی، ایمنی و امنیت ، دسترسی) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در منطقه ۸ شیراز موثر باشند.

جدول (۱): ضریب همبستگی بین کیفیت محیطی بافت های فرسوده بر ارتقاء تعاملات اجتماعی

متغیر ملاک	متغیر پیش بین	ارتقاء تعاملات اجتماعی
معیارهای (هویت و حس تعلق ، راحتی و آسایش ، سرزندگی و پویایی، ایمنی و امنیت ، دسترسی) (ضریب همبستگی	۰/۳۹۲**
	سطح معناداری	۰/۰۰۲
	تعداد	۳۸۳

جهت سنجش فرضیه اول پژوهش از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است که بر این اساس مقادیر به دست آمده

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

بدین قرار می باشد: ($\text{sig} = ۰/۰۰۲$ ، $r = ۰/۳۹۲$). یافته های به دست آمده از این مقادیر حاکی از این می باشد که بین معیارهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده (هویت و حس تعلق ، راحتی و آسایش ، سرزندگی و پویایی، ایمنی و امنیت ، دسترسی) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی رابطه معنادار و مستقیمی برقرار می باشد. به عبارت دیگر مقدار sig بدست آمده از سطح خطای مفروض ($۰/۰۵$) کوچکتر است. بنابراین در سطح خطای $۰/۰۵$ فرض H_0 رد می شود، از این رو فرض H_1 را می پذیریم که بیانگر برقراری رابطه میان « معیارهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده (هویت و حس تعلق ، راحتی و آسایش ، سرزندگی و پویایی، ایمنی و امنیت ، دسترسی) » و « ارتقاء تعاملات اجتماعی » می باشد. بدین صورت که بین معیارهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده و ارتقاء تعاملات اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. لذا فرضیه فوق مورد تأیید قرار گرفت.

فرضیه دوم: انتظار می رود زیر معیارهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده (حفظ و تقویت نشانه های ذهنی جمعی و ... ، مبلمان شهری و جانمایی درست و ...، تنوع و اختلاط فعالیت ها و ...، روشنایی مناسب خیابان و ...، جداسازی صحیح سواره و پیاده و ...) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در منطقه ۸ شیراز موثر باشند.

الف: بررسی زیر معیارهای هویت و حس تعلق

جدول (۲): ضریب همبستگی بین زیر معیارهای هویت و حس تعلق و ارتقاء تعاملات اجتماعی

متغیرملاک	متغیر پیش بین	ارتقاء تعاملات اجتماعی
زیر معیارهای هویت و حس تعلق	ضریب همبستگی	۰/۲۱۹ **
	سطح معناداری	۰/۰۲۵
	تعداد	۳۸۳

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جهت سنجش بخش زیر معیارهای هویت و حس تعلق پژوهش از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است که بر این اساس مقادیر به دست آمده بدین قرار می باشد: ($r = ۰/۲۱۹$ ، $\text{sig} = ۰/۰۲۵$). یافته های به دست آمده از این مقادیر حاکی از این می باشد که دو متغیر رابطه معنادار و مستقیمی برقرار می باشد.

مقدار R همان ضریب همبستگی بین متغیرها می باشد که هر مقدار بیشتر باشد نشان دهنده مهم تر بودن آن معیار نسبت به دیگر معیارهای مورد سنجش قرار گرفته شده در این پژوهش می باشد که در این فرضیه ضریب همبستگی زیر معیارهای هویت و حس تعلق $۰/۲۱۹$ می باشد.

سطح معنا داری (sig) در صورتی که بین $۰/۰۰$ تا $۰/۰۵$ باشد می توان بیان داشت که رابطه بین دو متغیر معنا دار است. برای فرض در صورتی که سطح معنا داری $۰/۰۵$ به این معناست که $۰/۰۵$ امکان خطا وجود دارد و احتمال رابطه $۰/۹۵$ می باشد. و اگر سطح معنا داری $۰/۰۰$ باشد به این معناست که $۰/۰۰$ امکان خطا وجود دارد و احتمال رابطه $۰/۱۰۰$ می باشد.

در جدول فوق مقدار sig بدست آمده از سطح خطای مفروض ($۰/۰۵$) کوچکتر است. بنابراین در سطح خطای $۰/۰۵$ فرض H_0 رد می شود، از این رو فرض H_1 را می پذیریم که بیانگر برقراری رابطه میان « زیر معیارهای هویت و حس تعلق » و « ارتقاء تعاملات اجتماعی » می باشد. بدین صورت که بین زیر معیارهای هویت و حس تعلق و ارتقاء تعاملات اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. لذا این بخش از فرضیه مورد تأیید قرار گرفت.

ب: بررسی زیر معیارهای راحتی و آسایش

جدول (۳): ضریب همبستگی بین زیر معیارهای راحتی و آسایش و ارتقاء تعاملات اجتماعی

متغیر ملاک	ارتقاء تعاملات اجتماعی	
زیر معیارهای راحتی و آسایش	متغیر پیش بین	
	ضریب همبستگی	$۰/۳۳۸$ **
	سطح معناداری	$۰/۰۰۳$
	تعداد	۳۸۳

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جهت بخش زیر معیارهای راحتی و آسایش پژوهش از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است که بر این اساس مقادیر به دست آمده بدین قرار می باشد: ($\text{sig} = ۰/۰۰۳$ ، $r = ۰/۳۳۸$). یافته های به دست آمده از این مقادیر حاکی از این می - باشد که دو متغیر رابطه معنادار و مستقیمی برقرار می باشد.

مقدار R همان ضریب همبستگی بین متغیرها می باشد که هر مقدار بیشتر باشد نشان دهنده مهم تر بودن آن معیار نسبت به دیگر معیارهای مورد سنجش قرار گرفته شده در این پژوهش می باشد که در این فرضیه ضریب همبستگی زیر معیارهای راحتی و آسایش ۰/۳۳۸ می باشد.

سطح معنا داری (sig) در صورتی که بین ۰/۰۰ تا ۰/۰۵ باشد می توان بیان داشت که رابطه بین دو متغیر معنا دار است. برای فرض در صورتی که سطح معنا داری ۰/۰۵ به این معناست که ۰/۰۵ امکان خطا وجود دارد و احتمال رابطه ۰/۹۵ می باشد. و اگر سطح معنا داری ۰/۰۰ باشد به این معناست که ۰/۰۰ امکان خطا وجود دارد و احتمال رابطه ۰/۱۰۰ می باشد.

در جدول فوق مقدار sig بدست آمده از سطح خطای مفروض (۰/۰۵) کوچکتر است. بنابراین در سطح خطای ۰/۰۵ فرض H_0 رد می شود، از این رو فرض H_1 را می پذیریم که بیانگر برقراری رابطه میان « زیر معیارهای راحتی و آسایش و پویایی » و « ارتقاء تعاملات اجتماعی » می باشد. بدین صورت که بین زیر معیارهای راحتی و آسایش و ارتقاء تعاملات اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. لذا این بخش از فرضیه مورد تأیید قرار گرفت.

پ: بررسی زیر معیارهای سرزندگی و پویایی

جدول (۴): ضریب همبستگی بین زیر معیارهای سرزندگی و پویایی و ارتقاء تعاملات اجتماعی

متغیر ملاک		ارتقاء تعاملات اجتماعی
متغیر پیش بین		
زیر معیار های سرزندگی و پویایی	ضریب همبستگی	۰/۳۶۴ **
	سطح معناداری	۰/۰۱۵
	تعداد	۳۸۳

جهت سنجش بخش زیر معیارهای سرزندگی و پویایی پژوهش از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است که بر این اساس مقادیر به دست آمده بدین قرار می باشد: ($\text{sig} = ۰/۰۱۵$ ، $r = ۰/۳۶۴$). یافته های به دست آمده از این مقادیر حاکی از این می باشد که دو متغیر رابطه معنادار و مستقیمی برقرار می باشد.

مقدار R همان ضریب همبستگی بین متغیرها می باشد که هر مقدار بیشتر باشد نشان دهنده مهم تر بودن آن معیار نسبت

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

به دیگر معیارهای مورد سنجش قرار گرفته شده در این پژوهش می باشد که در این فرضیه ضریب همبستگی زیر معیار های سرزندگی و پویایی ۰/۳۶۴ می باشد.

سطح معنا داری (sig) در صورتی که بین ۰/۰۰ تا ۰/۰۵ باشد می توان بیان داشت که رابطه بین دو متغیر معنا دار است. برای فرض در صورتی که سطح معنا داری ۰/۰۵ به این معناست که ۰/۰۵ امکان خطا وجود دارد و احتمال رابطه ۰/۹۵ می باشد. و اگر سطح معنا داری ۰/۰۰ باشد به این معناست که ۰/۰۰ امکان خطا وجود دارد و احتمال رابطه ۰/۱۰۰ می باشد.

در جدول فوق مقدار sig بدست آمده از سطح خطای مفروض (۰/۰۵) کوچکتر است. بنابراین در سطح خطای ۰/۰۵ فرض

H_0 رد می شود، از این رو فرض H_1 را می پذیریم که بیانگر برقراری رابطه میان « زیر معیارهای سرزندگی و پویایی » و «

ارتقاء تعاملات اجتماعی » می باشد. بدین صورت که بین زیر معیارهای سرزندگی و پویایی و ارتقاء تعاملات اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. لذا این بخش از فرضیه مورد تأیید قرار گرفت.

ت: بررسی زیر معیارهای ایمنی و امنیت

جدول (۵): ضریب همبستگی بین زیر معیارهای ایمنی و امنیت و ارتقاء تعاملات اجتماعی

متغیر ملاک	متغیر پیش بین	ارتقاء تعاملات اجتماعی
زیر معیارهای ایمنی و امنیت	ضریب همبستگی	۰/۲۵۹**
	سطح معناداری	۰/۰۰۵
	تعداد	۳۸۳

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جهت سنجش بخش زیر معیارهای ایمنی و امنیت پژوهش از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است که بر این اساس مقادیر به دست آمده بدین قرار می باشد: ($\text{sig} = ۰/۰۰۵$ ، $r = ۰/۲۵۹$). یافته های به دست آمده حاکی از این می باشد که دو متغیر رابطه معنادار و مستقیمی برقرار می باشد.

مقدار R همان ضریب همبستگی بین متغیرها می باشد که هر مقدار بیشتر باشد نشان دهنده مهم تر بودن آن معیار نسبت به دیگر معیارهای مورد سنجش قرار گرفته شده در این پژوهش می باشد که در این فرضیه ضریب همبستگی زیر معیارهای ایمنی و امنیت ۰/۲۵ می باشد.

سطح معنا داری (sig) در صورتی که بین ۰/۰۰ تا ۰/۰۵ باشد می توان بیان داشت که رابطه بین دو متغیر معنا دار است. برای فرض در صورتی که سطح معنا داری ۰/۰۵ به این معناست که ۰/۰۵ امکان خطا وجود دارد و احتمال رابطه ۰/۹۵ می باشد. و اگر سطح معنا داری ۰/۰۰ باشد به این معناست که ۰/۰۰ امکان خطا وجود دارد و احتمال رابطه ۰/۱۰۰ می باشد.

در جدول فوق مقدار sig بدست آمده از سطح خطای مفروض (۰/۰۵) کوچکتر است. بنابراین در سطح خطای ۰/۰۵ فرض H_0 رد می شود، از این رو فرض H_1 را می پذیریم که بیانگر برقراری رابطه میان « زیر معیارهای ایمنی و امنیت » و « ارتقاء تعاملات اجتماعی » می باشد. بنابراین بین زیر معیارهای ایمنی و امنیت و ارتقاء تعاملات اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. لذا این بخش از فرضیه مورد تأیید قرار گرفت.

ح: بررسی زیر معیارهای دسترسی

جدول (۶): ضریب همبستگی بین زیر معیارهای دسترسی و ارتقاء تعاملات اجتماعی

متغیر ملاک	متغیر پیش بین	ارتقاء تعاملات اجتماعی
زیر معیارهای دسترسی	ضریب همبستگی	۰/۳۲**
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
	تعداد	۳۸۳

جهت سنجش بخش زیر معیارهای دسترسی پژوهش از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است که بر این اساس مقادیر به دست آمده بدین قرار می باشد: ($r = ۰/۳۲$ ، $Sig = ۰/۰۰۱$). یافته های به دست آمده حاکی از این می باشد که دو متغیر رابطه معنادار و مستقیمی برقرار می باشد.

مقدار R همان ضریب همبستگی بین متغیرها می باشد که هر مقدار بیشتر باشد نشان دهنده مهم تر بودن آن معیار نسبت به دیگر معیارهای مورد سنجش قرار گرفته شده در این پژوهش می باشد که در این فرضیه ضریب همبستگی زیر معیارهای دسترسی ۰/۳۲ می باشد.

سطح معنا داری (Sig) در صورتی که بین ۰/۰۰ تا ۰/۰۵ باشد می توان بیان داشت که رابطه بین دو متغیر معنا دار است. برای فرض در صورتی که سطح معنا داری ۰/۰۵ به این معناست که ۰/۰۵ امکان خطا وجود دارد و احتمال رابطه ۰/۹۵ می باشد. و اگر سطح معنا داری ۰/۰۰ باشد به این معناست که ۰/۰۰ امکان خطا وجود دارد و احتمال رابطه ۰/۹۹ می باشد.

در جدول فوق مقدار Sig بدست آمده (سطح معنا داری) از سطح خطای مفروض (۰/۰۵) کوچکتر است. بنابراین در سطح خطای ۰/۰۵ فرض H_0 رد می شود، از این رو فرض H_1 را می پذیریم که بیانگر برقراری رابطه میان « زیر معیارهای دسترسی » و « ارتقاء تعاملات اجتماعی » می باشد. بنابراین بین زیر معیارهای دسترسی و ارتقاء تعاملات اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. لذا این بخش از فرضیه پژوهش مورد تائید قرار گرفت.

۷_ جمع بندی یافته های تحقیق

این پژوهش بر آن بوده است با همه ضعف های موجود در زمینه اطلاعات، به کمک نرم افزار SPSS نسخه ۲۸ بر اساس دیدگاه شهروندان منطقه ۸ شیراز به بررسی نقش مولفه های کیفیت محیطی بافت های فرسوده شهری بر ارتقاء تعاملات اجتماعی اقدام نماید. بر این اساس پس از طرح نمودن مساله با استفاده از ۲ فرضیه، مسیر را جهت انجام این فعالیت تحقیقی هموار نمود، این فرضیات عبارت بودند از:

فرضیه اول: انتظار می رود معیارهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده (هویت و حس تعلق، راحتی و آسایش، سرزندگی و پویایی، ایمنی و امنیت، دسترسی) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در منطقه ۸ شیراز موثر باشند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

فرضیه دوم: انتظار می رود زیر معیارهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده (حفظ و تقویت نشانه های ذهنی جمعی و ... ، میلان شهری و جانمایی درست و ...، تنوع و اختلاط فعالیت ها و ...، روشنایی مناسب خیابان و ...، جداسازی صحیح سواره و پیاده و ...) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در منطقه ۸ شیراز موثر باشند.

در روند پژوهش با دو دسته آمار مواجه بوده ایم (۱) آمار توصیفی (مشخصات پرسش شوندگان و نظراتشان نسبت به سئوالات) (۲) آمار استنباطی (بررسی فرضیات پژوهش).

بر اساس تحلیل های به دست آماده :

به صورت کلی معیارهای مورد پژوهش:

معیارهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده (هویت و حس تعلق، راحتی و آسایش، سرزندگی و پویایی، ایمنی و امنیت، دسترسی) با ضریب همبستگی (۰/۳۹۲) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی تاثیر دارد.

و در ادامه به صورت جدا گانه:

زیر معیارهای هویت و حس تعلق در بافت های فرسوده با ضریب همبستگی (۰/۲۱۹) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی تاثیر دارد.

زیر معیارهای راحتی و آسایش در بافت های فرسوده با ضریب همبستگی (۰/۳۳۸) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی تاثیر دارد.

زیر معیارهای سرزندگی و پویایی در بافت های فرسوده با ضریب همبستگی (۰/۳۶۴) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی تاثیر دارد.

زیر معیارهای ایمنی و امنیت در بافت های فرسوده با ضریب همبستگی (۰/۲۵۹) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی تاثیر دارد.

زیر معیارهای دسترسی در بافت های فرسوده با ضریب همبستگی (۰/۳۲) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی تاثیر دارد.

لذا با توجه به نتایج حاصله، معیار پویایی و سرزندگی دارای بیشترین تاثیر و معیار هویت و حس تعلق دارای کمترین تاثیر می باشند.

۵-۴- نتیجه نهایی

همان طور که پیشتر گفته شد، این تحقیق با هدف بررسی نقش مولفه های کیفیت محیطی بافت های فرسوده شهری بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در منطقه ۸ شیراز انجام گرفته است. با توجه به جامعه آماری، ۳۸۳ نفر به عنوان آماری، مورد پژوهش قرار گرفتند. داده ها به وسیله پرسشنامه محقق ساخته مولفه های کیفیت محیطی بافت های فرسوده شهری موثر بر ارتقاء تعاملات

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

اجتماعی جمع آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. با توجه به مطالب فوق فرضیه هایی که در این تحقیق مطرح شد را بررسی و در ادامه به تأیید یا رد این فرضیه پرداخته شد:

معیارهای کیفیت محیطی بافت های فرسوده (هویت و حس تعلق، راحتی و آسایش، سرزندگی و پویایی، ایمنی و امنیت، دسترسی) با ضریب همبستگی (۰/۳۹۲) بر ارتقاء تعاملات اجتماعی تأثیر دارد. لذا فرضیه اول پژوهش مورد تأیید قرار گرفت.

در مورد آزمون فرضیه دوم:

در بخش اول که مرتبط با زیر معیارهای دسترسی در بخش دوم که مرتبط با زیر معیارهای ایمنی و امنیت در بخش سوم که مرتبط با زیر معیارهای سرزندگی و پویایی در بخش چهارم که مرتبط با زیر معیارهای راحتی و آسایش و در بخش پنجم که مرتبط با زیر هویت و حس تعلق می باشند. بر اساس یافته های پژوهش فرضیات مورد تأیید قرار گرفت. با توجه به نتایج حاصله، معیار پویایی و سرزندگی دارای بیشترین تأثیر و معیار هویت و حس تعلق دارای کمترین تأثیر می باشند.

۵-۵- بیان پیشنهادات پژوهش

- ایجاد پیش آمدگی در خیابان های فرعی محوطه منطقه ۸ شیراز و یا ایجاد کفپوش سخت سرعت سواره را کاهش داده و باعث سهولت حرکت پیاده شویم.

- اختصاص فضای سبز بدون استفاده به گروه های اجتماعی و فعالیتی و کودک مداری هر چه بیشتر خیابان های اطراف محوطه منطقه ۸ شیراز.

- حذف سرعت گیر در خیابان های بافت فرسوده منطقه ۸ شیراز و آرام سازی از طریق کفپوش سخت و وجود عقب رفتگی و پیش آمدگی.

- افزایش عرض پیاده رو و ارتقاء فعالیت ها و اختصاص مسیر به دوچرخه برای ارتقاء سطح تفرجگاهی و کیفی خیابان های اطراف محوطه منطقه ۸ شیراز.

- وجود کاربری هایی که پتانسیل نشستن را در بافت فرسوده منطقه ۸ شیراز دارند اما چون فضای مطمئنی برای آنها تعریف نشده می توان با کمی عقب نشینی و مجهز نمودن باعث حضور پذیری شوند.

- ایجاد نمودن گذر در خیابان های منتهی به منطقه ۸ شیراز.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- وجود فعالیت ورزشی پیاده روی در خیابان های اطراف محوطه منطقه ۸ شیراز می توان با ایجاد مبلمان ورزشی ارتقاء کیفی داد.
- مدیریت پسماند زباله ها از طریق جانمایی مناسب سطل های زباله در فواصل مشخص در منطقه ۸ شیراز .
- استفاده از صندلی متحرک به منظور طراحی متناسب با اقلیم منطقه ۸ شیراز در قسمت های مختلف آن.
- حذف کاربری های درشت دانه و غیر فعال و تبدیل آنها به کاربری های فعال، خرد، جاذب جمعیت و ترغیب هر چه بیشتر مردم به ماندن در خیابان های اطراف منطقه ۸ شیراز.
- نورپردازی مناسب و ارتقاء سطح امنیت در شب در محوطه بافت فرسوده منطقه ۸ شیراز .
- وجود فعالیت ورزشی پیاده روی در خیابان های اطراف محوطه منطقه ۸ شیراز می توان با ایجاد مبلمان ورزشی ارتقاء کیفی داد.

۹_ منبع:

- پاکزاد، جهان شاه، (۱۳۹۹)، " سیر اندیشه ها در شهرسازی"، جلدو اول تا سوم، تهران، انتشارات آرمان شهر.
- پاکزاد، ج، (۱۳۹۵)، " راهنمایی طراحی فضاهای شهری در ایران"، تهران، وزارت مسکن و شهرسازی، معاونت شهرسازی و معماری.
- خادمی، مسعود، علیپور، روجا، امیر خانی، آرین و لیلیان، محمد رضا، (۱۳۹۹)، " مطلوبیت خیابان های شهری"، تهران، طحان
- علی پور، روجا، (۱۳۹۹)، " بررسی شاخصه های کیفیت محیطی در شناسایی اولویت های مداخله در محدوده بافت فرسوده شهر بندر لنگه"، فصلنامه باغ نظر، ۹، (۲۰).
- فلاح، کلامیم، (۱۳۹۷)، " تاثیر فضاهای باز شهری بر کیفیت گذران اوقات فراغت شهروندان"، فصلنامه مدیریت شهری، ش ۲۲.
- Gehl, Jan.(۲۰۱۸). Life between buildings. translated by Koch, j. NewYork: Van Nostrand Reinhold.
- Gehl, Jan. (۲۰۱۸). *public spaces, public life*.Copenhagen: Danish architectural press.
- Madanipour, Ali. (۲۰۱۹). Design of Urban Space:an inquiry into a social-spatial process.conducted by univer –sity of Newcastle. New York: john wileys&sons.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- Lynch, Kevin. (۲۰۲۲). *The openness of open space*. Art of Environment. Aidan Ellis.
- Vankamp. (۲۰۲۲). Irene and etal; Urban environmental quality and human well-being
Toward a conceptual framework and demarcation of concepts: a literature study; landscape
and urban planning ۶۵, pp.۵- ۱۸.